

R O M Â N I A
CURTEA DE APEL CLUJ
SECȚIA A II-A CIVILĂ

Dosar nr. (...)

ÎNCHEIERE CIVILĂ
Ședința publică de la 03 Aprilie 2019
Completul compus din:
PREȘEDINTE: (...)
Judecător: (...)
Judecător: (...)
Grefier: (...)

Pe rol se află pronunțarea asupra oportunității sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene cu întrebarea preliminară pusă în discuție de către instanță la solicitarea intimatului (...), în cadrul judecării recursului formulat de recurenta S.C. Banca (...) S.A împotriva Deciziei civile nr. 1376/A/2017 pronunțată la data de 16.10.2017 în dosarul nr. (...) al Tribunalului Specializat Cluj în contradictoriu cu intimata (...), având ca obiect acțiune în constatare clauze abuzive.

Dezbaterea cauzei a avut loc în ședința publică din data de 14.03.2019, când instanța a pus în discuție oportunitatea sesizării C.J.U.E. și a amânat pronunțarea asupra acestei sesizări, pentru a da părților posibilitatea formulării de concluzii scrise.

C U R T E A

1. *Circumstanțele cauzei. Cadrul procesual.*

Prin **sentința civilă nr. 2273/15.11.2016 pronunțată în dosarul (...) al Judecătoriei Turda**, a fost admisă în parte cererea de chemare în judecată introdusă de către reclamanta (...) împotriva pârâtei Banca (...) S.A.

Prima instanță a reținut în baza probelor administrate caracterul abuziv și a constatat nulitatea absolută a clauzei privind comisionul de acordare credit prevăzut de punctul 9 lit. a) din contractul de credit bancar pentru persoane fizice nr. (...)/15.10.2007. A constatat caracterul abuziv și nulitatea absolută a clauzei privind comisionul de administrare de 18,75 EUR lunar, reprezentând un procent de 0,05 % din valoarea creditului contractat, comision prevăzut de punctul 9 lit. b) din contractul de credit și s-a dispus înlăturarea acestuia. A constatat de asemenea caracterul abuziv al clauzei prevăzute de pct. 5 privind dobânda curentă din același contract de credit bancar precum și al clauzei prevăzute la punctul 2.10.a din condițiile generale de creditare și în consecință s-a constatat nulitatea absolută parțială, sub aspectul modului de calcul al dobânzii variabile.

A fost obligată pârâta Banca (...) S.A. să restituie reclamantei echivalentul în lei la data plății al sumei reprezentând comisionul de acordare în quantum de 1,80 % din valoarea creditului și echivalentul în lei la data plății al sumelor achitate cu titlul de comision administrare credit, la care se adaugă dobânda legală aferentă acestor sume de la data plății lor și până la data restituirii efective. A fost de asemenea obligată pârâta Banca (...) S.A. să restituie reclamantei (...) sumele achitate începând cu luna noiembrie 2008, cu titlul de dobândă, în quantumul care depășește dobânda curentă de 7,4 % pe an, precum și dobânda legală aferentă acestor sume, calculată de la data încasării și până la data restituirii acestora. S-au respins restul pretențiilor reclamantei ca nefondate. A fost obligată pârâta Banca (...) S.A. la plata în favoarea reclamantei (...) a cheltuielilor de judecată parțiale în quantum de 700 lei.

În fapt, instanța a reținut că între pârâta profesionist Banca (...) S.A. și reclamanta consumator (...) s-a încheiat convenția de credit bancar pentru persoane fizice nr. (...) /15.10.2007, având ca obiect acordarea unui credit imobiliar în valoare de 37.500 euro pentru o perioadă de 300 de luni. În aplicarea dispozițiilor Legii 193/2000 care a transpus în dreptul intern directiva 93/13/CEE, instanța a reținut caracterul abuziv al unor cauze contractuale și a dispus refacerea echilibrului contractual astfel încâlcât prin eliminarea acestor clauze și restituirea sumelor achitate în temeiul lor.

Împotriva acestei hotărâri a declarat **apel** apelanta-reclamantă (...), solicitând admiterea acestuia și schimbarea în parte a sentinței atacate, în sensul admiterii integrale a cererii de chemare în judecată și majorării cheltuielilor de judecată la suma de 4500 lei.

În motivarea căii de atac, apelanta-reclamantă a arătat că, în ceea ce privește sumele achitate cu titlu suplimentar din pricina clauzelor abuzive privind modalitatea de calcul a dobânzii, instanța nu a dispus restituirea întregii sume reprezentând „dobândă de referință variabilă”, așa cum a solicitat reclamanta, ci doar a părții din această dobândă care a depășit dobânda fixă inițială de 7,4% pe an. În ce privește cheltuielile de judecată, instanța a obligat pârâta doar la plata sumei de 700 de lei, motivând că expertiza efectuată în cauză nu a fost utilă soluționării cauzei. Raportat la soluția pronunțată de instanță, corespunde adevărului că expertiza nu a fost utilă, întrucât s-au efectuat calcule distincte față de cele vizate de instanța de fond, însă onorariul expertului a fost de doar 2300 lei, rămânând o diferență de cheltuieli de judecată utile de 5.133 lei care au fost avansate de către reclamantă cu titlul de onorariu avocat.

Împotriva aceleiași hotărâri a declarat **apel** și Banca (...) S.A., solicitând schimbarea în parte a hotărârii atacate, în sensul respingerii acțiunii reclamantei, cu obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată, atât în fond cât și în apel.

În motivarea căii de atac, apelanta-pârâta a arătat că în mod greșit prima instanță a reținut caracterul abuziv al clauzelor anulate având ca obiect cele două comisioane. De asemenea, prima instanță a apreciat eronat că modul de calcul al dobânzii variabile nu este exprimat într-o manieră clară și inteligibilă.

Prin **decizia civilă nr. 1376/A/16.10.2017** pronunțată în dosarul nr. (...) al Tribunalului Specializat Cluj, s-a respins ca neîntemeiat apelul declarat de către apelanta Banca (...) S.A., împotriva sentinței civile nr. 2273/15.11.2016 a Judecătoriei Turda. S-a respins de asemenea ca neîntemeiat, apelul declarat de către apelanta (...), împotriva aceleiași sentinței. Au fost compensate cheltuielile de judecată în apel.

Împotriva acestei decizii a declarat **recurs** la data de 7.12.2017 recurenta pârâta Banca (...) S.A. solicitând admiterea recursului, casarea în parte a deciziei recurate în ceea ce privește modul de soluționare al propriului apel, iar ca o consecință a admiterii recursului, trimiterea cauzei spre rejudecare conform dispozițiilor art. 497 din C.p.c.

Sub aspectul admisibilității recursului, recurenta reclamantă a precizat faptul că decizia recurată a fost pronunțată la data de 16.10.2017, ulterior publicării în Monitorul Oficial al României la data de 20.07.2017 a Deciziei 369/2017 a Curții Constituționale a României prin care au fost declarate neconstituționale dispozițiile art. XVIII alin. 2 din Legea nr. 2/2013 și ale art. 483 alin. 2 C.p.c. În esență, aceste texte legale au exclus de la exercitarea căii de atac a recursului deciziile pronunțate în apel în acele litigii care aveau un obiect evaluabil în bani cu o valoare mai mică de 1.000.000 lei. După decizia nr. 369/2017 a Curții Constituționale, recursul devine admisibil și în cazul litigiilor evaluabile în bani cu o valoare de sub 1.000.000 de lei, așa cum este și prezentul litigiu înregistrat inițial pe rolul Judecătoriei Turda.

Reclamanta intimată (...) a depus la data de 23.10.2018 **întâmpinare** la recursul declarat de către Banca (...) S.A. invocând inadmisibilitatea recursului. Astfel, conform deciziei civile 52/18.06.2018 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, în cazul litigiilor evaluabile în bani cu o valoare de sub 1.000.000 lei, recursul este admisibil doar în cazul cererilor de chemare în judecată înregistrate pe rolul instanțelor după data de 20.07.2017, dată la care a fost publicată în Monitorul Oficial Decizia Curții Constituționale nr. 369/30.05.2017. Or, în cazul concret analizat, cererea de chemare în judecată a fost introdusă pe rolul instanței competente la data de 9.12.2015. Intimata (...) insistă în aplicarea deciziei Înaltei Curți de Casație și Justiție

nr. 52/18.06.2018, chiar dacă ulterior Curtea Constituțională a infirmat această interpretare prin Decizia nr. 454/4.08.2018. În argumentarea acestui punct de vedere, intimata reclamantă a invocat *principiul securității raporturilor juridice* conturat în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene. Din această perspectivă, deciziile Curții Constituționale pot fi aplicate doar dacă nu vin în contradicție cu jurisprudența C.J.U.E. și cu principiul securității raporturilor juridice care împiedică introducerea unei noi căi de atac pe parcursul soluționării unui litigiu.

2. *Argumentele părților pentru sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene.*

a) Intimata reclamantă a solicitat suspendarea soluționării recursului și formularea unei întrebări preliminare, conform dispozițiilor art. 267 T.F.U.E., prin care să se solicite Curții de Justiție a Uniunii Europene ca, în contextul priorității dreptului Uniunii Europene, inclusiv față de Constituția unui stat membru (cauza C-11/1970 Internationale Handelsgesellschaft), să analizeze dacă principiul securității raporturilor juridice (conturat în jurisprudența CJUE prin cauza C-381/97 Belgocodex și alte decizii) trebuie interpretat în sensul în care se opune sau nu unei dispoziții legale care instituie caracterul obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale care au avut ca efect introducerea într-un litigiu civil a celei de a doua căi de atac (recursul) pe parcursul soluționării unui litigiu, deși la momentul sesizării instanței singura cale de atac reglementată pentru litigiul respectiv era apelul.

Intimata (...) a formulat și o completare a concluziilor scrise (f. 44 dosar recurs) privind sesizarea Curții de Justiție, prin care invocă faptul că la nivel doctrinar s-a arătat că acțiunile preliminare pot avea ca obiect „atât norme juridice de drept primar, cât și norme juridice care fac parte din dreptul secundar (derivat), precum și principiile juridice de bază ale ordinii juridice a Uniunii Europene [...] aceste principii sunt considerate de Curte nu ca niște simple norme călăuzitoare, ci ca norme juridice obligatorii /.../ drepturi fundamentale create mai mult pe cale pretorică [...] pot constitui obiectul unor acțiuni preliminare". Drept instituțional comunitar, editura Sfera Juridică, Cluj Napoca, ediția 2008, f. 412).

Așadar, *principiul securității raporturilor juridice*, principiu de bază al ordinii juridice unionale, dezvoltat printr-o bogată jurisprudență a C.J.U.E. face parte din *acquis-ul comunitar* și poate sta la baza unei acțiuni preliminare. Acest aspect este confirmat și de jurisprudența C.J.U.E., fiind numeroase cauze în care întrebările preliminare au fost formulate (ori reformulate de Curte) având la bază principii de drept comunitar.

b) Prin concluziile scrise depuse la dosarul de recurs (f. 50) recurenta Banca (...) S.A. a solicitat instanței de recurs să respingă sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene, deoarece modul în care Curtea Constituțională a României își exercită prerogativele, admitând sau respingând o sesizare de neconstituționalitate nu poate forma obiect de analiză în cadrul unei proceduri de adresare a unei întrebări preliminare.

Exercitarea de către Curtea Constituțională a unei atribuții legale nu poate contraveni nici principiului securității raporturilor juridice. Prin raportare la întrebarea propusă de către reclamanta intimată, interpretarea principiului securității raporturilor juridice se impune în mod evident în sensul că acest principiu nu se opune și nici nu poate interfera cu controlul de constituționalitate realizat prin deciziile Curții Constituționale. În consecință, interpretarea principiului enunțat în contextul analizat este foarte clară și se impune respingerea cererii de sesizare a Curții de Justiție a Uniunii Europene.

3. *Dispoziții legale și jurisprudența relevantă.*

Dispoziții interne

Art. 147 alin. (4) și art. 148 alin. (2) din Constituție, care prevede următoarele: „Ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare.”

Obligația comercianților de a nu stipula clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii este prevăzută expres în art. 1 alin. 3 din Legea nr. 193/2000 care transpune prevederile Directivei Consiliului 93/13/CEE din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.

Art. III din Legea nr. 310/2018 care a modificat XVIII alin. 2 teza a doua din Legea nr. 2/2013 în sensul că „În procesele pornite anterior datei de 20 iulie 2017 inclusiv și nesoluționate prin hotărâre pronunțată până la data de 19 iulie 2017 inclusiv, precum și în procesele pornite începând cu data de 20 iulie 2017 și până la data de 31 decembrie 2018 inclusiv, nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a) - i) din Legea nr. 134/2010 (Codul de procedură civilă) în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, precum și în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare,,

Decizia Curții Constituționale nr. 369/30 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial nr. 582 din 20 iulie 2017;

Decizia nr. 52/18 iunie 2018 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept;

Decizia Curții Constituționale nr. 874/18 decembrie 2018, publicată în Monitorul Oficial nr. 2 din 3 ianuarie 2019;

Dreptul Uniunii Europene

Directiva 93/13/CEE Articolul 1 : „(1) Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor și un consumator,,

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Hotărârile Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauzele cauzele conexe C-177/17 și C-178/17 Demarchi Gino Sas et Graziano Garavaldi, C-298/16 Teodor Ispas și Anduța Ispas; cauza Internationale Handelsgesellschaft (cazul 11/1970); Belgocodex (C-381/97); Facini Dori - C91/92; FotoFrost v Hauptzollant LubeckOst - C-314/85; C-200/14 Silvia Georgiana Câmpean; Târșia, C-69/14;

4. *Prezentarea modificărilor legislative și jurisprudențiale privind calea de atac a recursului în litigiile având ca obiect protecția drepturilor consumatorilor.*

Pentru deplina înțelegere a modului în care, pe parcursul soluționării dosarului, consumatorul s-a confruntat cu introducerea unei noi căi de atac care poate fi utilizată și de către profesionist, instanța de trimitere va realiza o expunere a modificărilor care au survenit ulterior introducerii cererii de chemare în judecată de către consumatorul (...).

Astfel, potrivit prevederilor inițiale ale art. XVIII alin. 2 din Legea nr. 2/2013, în vigoare la data de 9.12.2015 când a fost introdusă pe rolul Judecătoriei Turda cererea de chemare în judecată din prezentul dosar „În procesele pornite începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi și până la data de 31 decembrie 2015 nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a) - i) din Codul de procedură civilă, în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv. De asemenea, în aceste procese nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului. Termenul limită de 31 decembrie 2015 a fost prelungit succesiv până la data de 31 decembrie 2016 (prin O.U.G. nr. 62/23 decembrie 2015) și 31 decembrie 2018 (prin O.U.G. nr.95/8 decembrie 2016).

În consecință, la momentul sesizării instanței, cererea de chemare în judecată introdusă de către reclamanta consumator ar fi fost soluționată printr-o sentință de primă instanță atacabilă exclusiv cu apel, cale de atac devolutivă pentru motive atât de drept, cât și de fapt. Decizia pronunțată în apel era definitivă, fiind exclusă exercitarea căii de atac extraordinare a recursului în cererile de chemare în judecată evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei. Celelalte ipoteze de exceptare de la exercitarea recursului nu erau incidente și nu prezintă relevanță pentru prezenta întrebare preliminară.

Însă prin decizia Curții Constituționale nr. 369/30 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial nr. 582 din 20 iulie 2017, s-a admis excepția de neconstituționalitate, constatându-se că sintagma „precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv“ cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 este neconstituțională. Conform art. 147 alin. (1) din Constituția României, începând cu data de 20 iulie 2017, prevederea referitoare la sintagma „precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv“ cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 s-a suspendat de drept și și-a încetat efectele juridice începând cu data de 3 septembrie 2017, față de lipsa unei modificări legislative.

Modul concret de aplicare de către instanțele de judecată a Deciziei Curții Constituționale nr. 369/30 mai 2017 a făcut obiectul analizei instanței supreme în dosarul nr. 866/1/2018, iar prin Decizia nr. 52/18 iunie 2018 pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, s-a stabilit că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă, cu referire la art. 147 alin. (4) din Constituția României, efectele Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017 se produc cu privire la hotărârile judecătorești pronunțate după publicarea acesteia în Monitorul Oficial al României, în litigiile evaluabile în bani de până la 1.000.000 lei **pornite ulterior publicării deciziei (20 iulie 2017).**

Însă această interpretare a articolului 27 C.p.c. realizată de către Înalta Curte de Casație și Justiție prin decizia anterior enunțată cu numărul 52/2018 a fost la rândul ei cenzurată de către Curtea Constituțională. Astfel, prin decizia Curții Constituționale nr. 874/18 decembrie 2018, a fost admisă excepția de neconstituționalitate a interpretării conferite dispozițiilor art. 27 C.p.c., raportate la efectele Deciziei C.C.R. nr. 369/2017, realizată prin Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 52/18 iunie 2018. Curtea Constituțională a statuat cu titlu obligatoriu prin decizia enunțată și a tranșat disputa jurisprudențială în sensul că „(...) sunt supuse recursului toate hotărârile pronunțate după publicarea acestei decizii (369/30 mai 2017) în Monitorul Oficial al României, în cererile evaluabile în bani, mai puțin cele exceptate după criteriul materiei, prevăzute expres în tezele cuprinse de art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013,, **„Indiferent de data introducerii cererii formulate sub imperiul noului Cod de procedură civilă, hotărârea judecătorească privind cererile evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv devine susceptibilă de recurs dacă a fost pronunțată după publicarea deciziei Curții Constituționale (20 iulie 2017).”** (paragraful 58).

În consecință, Curtea Constituțională a statuat în sensul admisibilității tuturor recursurilor declarate împotriva deciziilor din apel pronunțate în litigiile evaluabile în bani pronunțate *după data de 20.07.2017*, data publicării în Monitorul Oficial a deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, indiferent de data introducerii cererii de chemare în judecată, anterior sau ulterior datei de 20.07.2017, deci și în litigiul din prezentul dosar în care cererea de chemare în judecată a fost introdusă la 9.12.2015, fiind evaluabilă în bani dar cu o valoare de sub 1.000.000 de lei. Sunt exceptate doar litigiile în care calea de atac a recursului este exclusă prin raportare la obiectul cauzei, ipoteză care însă nu se regăsește în cazul concret analizat.

Această decizie a Curții Constituționale a obligat legiuitorul să intervină și să clarifice situația recursurilor declarate în litigiile cu o valoare de sub 1.000.000 lei, înregistrate pe rolul instanțelor anterior datei de 20.07.2017, în sensul celor dispuse de Curtea Constituțională. În concret, prin art. III din Legea nr. 310/2018 a fost modificată Legea 2/2013 în sensul că, potrivit art. XVIII alin. 2 teza a doua din acest act normativ *„În procesele pornite anterior datei de 20 iulie 2017 inclusiv și nesoluționate prin hotărâre pronunțată până la data de 19 iulie 2017*

inclusiv, precum și în procesele pornite începând cu data de 20 iulie 2017 și până la data de 31 decembrie 2018 inclusiv, nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a) - i) din Legea nr. 134/2010 (Codul de procedură civilă) în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, precum și în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare,.. În consecință, în cazul concret analizat recursul este admisibil și poate fi declarat și de către profesionist, chiar dacă cererea de chemare în judecată a fost inițial introdusă pe rolul Judecătoria Turda la data de 9.12.2015, deoarece decizia din apel a fost pronunțată la data de 16.10.2017, ulterior datei de referință din 20.07.2017. Mai mult, dincolo de considerentele teoretice, în cazul concret analizat recursul a și fost declarat la data de 7.12.2017 de către profesionistul Banca (...) S.A.

Aceasta este pe scurt prezentarea succesiunii de acte normative, decizii ale Curții Constituționale și decizii ale Înaltei Curți de Casație și Justiție care au condus în final în prezentul dosar la introducerea imprevizibilă a unei noi căi de atac inexistentă la momentul sesizării instanței de către consumator, cu consecința îngreunării evidente a sarcinilor procesuale ale acestuia, a prelungirii duratei procesului și a majorării costurilor necesare pentru soluționarea cauzei prin formularea apărărilor față de un recurs declarat de către profesionist.

Pentru a evidenția dese schimbări care afectează stabilitatea și previzibilitatea legislativă în domeniul protecției consumatorului, instanța va enunța și faptul că, în procesele începute după data de 18.12.2018 când a intrat în vigoare Legea nr. 310/2018 de modificare a Codului de procedură civilă, prin punctul 49 al legii a fost din nou suprimată calea de atac a recursului în cazul litigiilor din domeniul protecției consumatorilor. Chiar dacă dispoziția nu este aplicabilă în cazul concret analizat, prezentarea situației legislative actuale este relevantă pentru ilustrarea numeroaselor schimbări de ordin procedural survenite în acest domeniu.

5. *Principiile securității raporturilor juridice, respectiv al efectivității și incidența lor în cazul analizat;*

Curtea este sesizată cu respectuoasa solicitare de a răspunde dacă principiul securității raporturilor juridice, respectiv cel al efectivității sunt afectate în substanța lor în prezentul dosar. În concret, un consumator a introdus o cerere de chemare în judecată împotriva unui profesionist partener contractual, invocând caracterul abuziv al unor clauze contractuale, iar procesul s-a derulat până aproape de finalizare cunoscând că există doar două etape procesuale (prima instanță și apel) pentru ca pe final, când consumatorul avea convingerea că se apropie de o soluție definitivă, să afle în mod imprevizibil că „s-a născut” o nouă etapă procesuală și că durata rezonabilă a procesului precum și estimarea costurilor acestuia au fost bulversate.

Principiul securității raporturilor juridice, conturat într-o bogată jurisprudență a Curții de Justiție care constituie izvor de drept, face parte din *acquis-ul comunitar* și se aplică cu prioritate față de dispozițiile contrare din dreptul intern, prin prisma articolului 148 alin. (2) din Constituția României. Mai mult decât atât, conform jurisprudenței C.J.U.E. în cauza *Internationale Handelsgesellschaft* (cazul 11/1970) dreptul Uniunii Europene are prioritate de aplicare și față de legea supremă în stat „*l'invocation d'atteintes portées, soit aux droits fondamentaux tels qu'ils sont formulés par la constitution d'un État membre, soit aux principes d'une structure constitutionnelle nationale, ne saurait affecter la validité d'un acte de la Communauté ou son effet sur le territoire de cet État,*” (paragraful 3 partea finală din decizie).

Principiul securității raporturilor juridice a fost pentru prima dată fundamentat în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauza *Belgocodex* (C-381/97) - paragraf 26, iar ulterior a fost reiterat în mod constant în jurisprudența Curții de la Luxemburg (*Huber* C-336/00, paragraf 56; *Gemeente Leusden și Holin Groep* C-487/01 și C-7/02, paragraf 57; *Goed Wonen* C-376/02, paragraf 32; *Elmeka NE* C-181/04, C-183/04 paragraf 31; etc).

Așa cum s-a punctat la nivel doctrinar, principiul securității juridice exprimă, în esență, faptul că cetățenii trebuie protejați contra unui pericol care vine chiar din partea dreptului,

contra unei insecurități pe care a creat-o dreptul sau pe care acesta riscă s-o creeze. Principiul securității raporturilor juridice se corelează cu un alt principiu, dezvoltat în dreptul comunitar, și anume principiul încrederii legitime. Potrivit jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene (de exemplu cauzele Facini Dori - C91/92, FotoFrost v Hauptzollamt Lubeck-Ost - C-314/85), principiul încrederii legitime impune ca legislația să fie clară și predictibilă, unitară și coerentă. De asemenea, impune limitarea posibilităților de modificare a normelor juridice, stabilitatea regulilor instituite prin acestea. Importanța acestor rigori este cu atât mai vizibilă cu cât lipsa de previzibilitate poate produce consecințe defavorabile pentru persoanele fizice și pentru întreprinderi (Hotărârea Unibet International, C-49/16, punctul 43).

În opinia instanței care acceptă pe deplin punctul de vedere exprimat și de către reclamantul consumator, nu se poate discuta de respectarea principiului securității raporturilor juridice în contextul în care un justițiabil ia decizia sesizării unei instanțe de judecată cu o acțiune civilă, conturându-și întreaga strategie (ca durată, termene, demersuri procesuale, costuri etc.) în funcție de cele 2 etape procesuale prevăzute clar la nivel legislativ la momentul începerii procesului, iar spre finalul întregii proceduri, află cu surprindere că a mai apărut o cale de atac imprevizibilă anterior și care poate fi folosită de către profesionistul care a pierdut total sau parțial litigiul și în primă instanță și în apel. În prezența acestei noi căi de atac, consumatorul care a câștigat procesul în urma celor două etape procesuale inițiale nu are o hotărâre definitivă, ci o hotărâre resupusă analizei, cu toate consecințele ce decurg: prelungirea duratei întregii proceduri, noi costuri și noi demersuri, incertitudinea rezultatului final.

Principiul efectivității este conturat cu claritate în paragraful 39 din cauza C-200/14 Silvia Georgiana Câmpean, „Modalitățile procedurale referitoare la acțiunile destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii nu trebuie, cu toate acestea, să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile acțiunilor similare de drept intern (principiul echivalenței) și **nici să fie concepute astfel încât să facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii** (principiul efectivității) (a se vedea în special Hotărârea din 6 octombrie 2015, Târșia, C-69/14, punctul 27 și jurisprudența citată).

Or, în opinia instanței, acest principiu astfel definit este încălcat în cazul concret analizat. Pe de o parte, reclamanta consumator exercită un drept conferit de ordinea juridică a Uniunii Europene deoarece solicită instanței naționale anularea unor clauze abuzive dintr-un contract de credit bancar încheiat cu un profesionist. Aspectele pe care instanța trebuie să le analizeze pentru verificarea legalității contractului au fost reglementate la nivelul dreptului Uniunii prin Directiva 93/13/CEE, implementată în dreptul intern prin Legea 193/2000.

Pe de altă parte, în ceea ce privește dificultățile pe care le întâmpină consumatorul în realizarea drepturilor sale, instanța apreciază că introducerea pe parcursul soluționării litigiului a unei căi de atac suplimentare la îndemâna profesionistului, după o judecată în primă instanță și apel, o a doua cale de atac și al treilea nivel de jurisdicție, face excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii Europene și are un efect inhibitor pentru consumator prin imprevizibilitatea modificării, durata și costurile procedurii.

6. Motivele care au determinat instanța de recurs să formuleze întrebarea preliminară

În prezentarea circumstanțelor cauzei și a cadrului procesual, instanța nu a insistat asupra chestiunilor de drept material, care în prezenta sesizare au mai degrabă un rol secundar. Importante sunt aspectele de ordin procedural, iar normele de drept material au relevanță pentru a clarifica domeniul de drept în care se derulează litigiul și legătura directă a drepturilor invocate de către părți cu ordinea juridică a Uniunii Europene.

Astfel, deși întrebarea preliminară vizează în esență principiile securității raporturilor juridice și al efectivității în contextul regimului căilor de atac, legătura directă cu dreptul Uniunii Europene este conferit de domeniul specific în care se derulează litigiul, domeniul protecției consumatorului, cu o bogată reglementare în normele juridice de drept primar și de

drept secundar ale Uniunii Europene. În concret, în litigiul analizat, reclamanta a solicitat anularea unor clauze abuzive dintr-un contract de credit bancar, invocând în drept dispozițiile Legii numărul 193/2000, act normativ care a transpus în dreptul intern Directiva 93/13/CEE.

Nici părțile și nici instanțele care au soluționat cauza în primă instanță și în apel nu au contestat faptul că suntem în prezența unui raport juridic consumator – profesionist, și nici incidența normelor speciale anterior citate care își propun să protejeze consumatorul și să restabilească echilibrul raportului juridic, în ipoteza în care profesionistul a acționat abuziv și a nesocotit drepturile esențiale ale consumatorului. Pe lângă încălcarea drepturilor sale referitoare la informare, negociere, transparență contractuală și echilibru între drepturile și obligațiile asumate, specifice raportului de drept material, în cazul concret analizat, consumatorul invocă însă un alt aspect inedit: încălcarea unor principii recunoscute în jurisprudența Curții de Justiție prin introducerea unei căi de atac suplimentare în litigiul pe care l-a pornit împotriva profesionistului societate bancară, cale de atac care nu exista la momentul inițial al procesului.

În opinia instanței, această nouă cale de atac a recursului după apel îngreunează sarcina procesuală a consumatorului prin prelungirea duratei procesului, creșterea costurilor necesare soluționării unei noi căi de atac de competența unei Curți de Apel și prelungirea stării de incertitudine în ceea ce privește realizarea în justiție a drepturilor sale recunoscute expres de Directiva 93/13/CEE preluată în dreptul intern prin Legea 193/2000. Introducerea acestei noi căi de atac schimbă într-o manieră substanțială regulile procedurale și are drept consecință un caracter mult mai complex al litigiului prin prisma duratei și resurselor necesare pentru finalizarea acestuia.

Consumatorul este astfel îndreptățit să își pună întrebarea legitimă dacă ar mai fi introdus cererea de chemare în judecată inițială știind de la bun început că litigiul său trebuie soluționat de către trei instanțe în loc de două, într-o perioadă de timp semnificativ mai mare și cu resurse materiale mult superioare. Chiar dacă consumatorul are câștig de cauză total sau parțial în primă instanță și apel, așa cum s-a întâmplat în cazul concret analizat, mai urmează încă o cale de atac a recursului intervenită intempestiv care poate fi folosită și de către profesionistul partener contractual. Desigur că acesta dispune de resursele necesare pentru a formula o astfel de cale de atac extraordinară, reglementată exclusiv pentru motive de drept.

Se impune o precizare importantă în contextul prezentei analize. Propunerea de întrebare preliminară formulată de către intimata (...) viza la modul general principiul securității raporturilor juridice în contextul introducerii unei noi căi de atac pe parcursul soluționării tuturor litigiilor civile evaluabile în bani cu o valoare de sub 1.000.000 lei. Instanța de recurs a apreciat că întrebarea astfel formulată într-o manieră generală nu are o legătură suficient de clară cu dreptul Uniunii Europene și a restrâns domeniul întrebării preliminare la interpretarea principiilor efectivității și al securității raporturilor juridice în domeniul precis definit al protecției consumatorului.

Această restrângere a domeniului vizat de către întrebarea preliminară a fost necesară din două perspective. În primul rând, principiul analizat trebuie să aibă o legătură suficient de puternică și o aplicabilitate concretă într-un domeniu reglementat de dreptul Uniunii Europene, așa cum impune jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene care va fi analizată în considerentele următoare. În al doilea rând, dosarul aflat pe rolul instanței naționale în care a fost formulată întrebarea preliminară are ca obiect protejarea unui consumator care pretinde că drepturile sale reglementate la nivelul dreptului Uniunii Europene și printr-o vastă jurisprudență a Curții de Justiție a Uniunii Europene au fost încălcate cu prilejul încheierii unui contract de credit bancar. Or, dacă întrebarea nu ar fi avut o legătură suficient de puternică cu realitatea din dosar, s-ar fi putut reține un caracter ipotetic al sesizării și inutilitatea soluției care va fi pronunțată de către C.J.U.E. pentru cazul concret analizat.

Cu privire la **admisibilitatea acestei sesizări**, instanța de recurs face trimitere la principiile enunțate de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene în ordonanța prin care au fost soluționate cauzele conexe C-177/17 și C-178/17, având ca obiect cereri de decizie

preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE. Astfel, în paragraful 18 Curtea reține că, potrivit jurisprudenței sale constante „drepturile fundamentale garantate de ordinea juridică a Uniunii au vocația de a fi aplicate în toate situațiile reglementate de dreptul Uniunii, însă nu în afara unor asemenea situații,,.

De asemenea, prin aceeași ordonanță se reține că noțiunea „punere în aplicare a dreptului Uniunii”, în sensul articolului 51 din cartă, impune existența unei legături de un anumit grad, care depășește proximitatea materiilor menționate sau efectele indirecte ale unei materii asupra celeilalte (paragraful 19 și jurisprudența citată). În aplicarea acestui principiu, Curtea a concluzionat în sensul inaplicabilității drepturilor fundamentale ale Uniunii în raport cu o reglementare națională, ca urmare a faptului că dispozițiile Uniunii în domeniul în cauză nu impuneau nicio obligație statelor membre cu privire la situația în discuție în litigiul principal (paragraful 21 din aceeași ordonanță și jurisprudența citată).

În opinia instanței de recurs, chiar dacă regulile enunțate au fost formulate de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene în analizarea unor drepturi conferite de către Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, pentru identitate de rațiune, existența unei legături de un anumit grad cu dreptul Uniunii Europene trebuie să existe și în cazul unor drepturi conferite consumatorilor justițiabili prin anumite principii definite cu claritate prin jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, așa cum sunt principiul securității raporturilor juridice și principiul efectivității.

De asemenea, tot din perspectiva admisibilității prezentei întrebări preliminare, instanța de trimitere reține că există o bogată jurisprudență prin care Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a pronunțat în procedura trimiterilor preliminare exclusiv cu privire la interpretarea unor principii, nu a unor norme juridice. Un exemplu concludent este reprezentat de cauza C-298/16 Teodor Ispas și Anduța Ispas. Prin decizia pronunțată în respectiva cauză, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a răspuns unei trimeri preliminare prin care instanța națională a întrebat în esență dacă *principiul general al dreptului Uniunii privind respectarea dreptului la apărare* trebuie interpretat în sensul că impune ca un particular să aibă acces la toate informațiile și la toate documentele care se găsesc în dosarul administrativ cu prilejul unei proceduri de control pentru plata taxei pe valoarea adăugată.

Relevante pentru prezenta sesizare sunt și concluziile domnului Avocat general Michal Bobek prezentate la 7 septembrie 2017 în cauza anterior enunțată C-298/16 Teodor Ispas și Anduța Ispas. Astfel, cu privire la posibilitatea Curții de a interpreta un principiu și la legătura pe care aplicarea concretă a acestui principiu trebuie să o aibă cu dreptul Uniunii Europene, se reține prin aceste concluzii că „o simplă legătură „materială” sau „tematică” cu un instrument sau cu o dispoziție din dreptul Uniunii ori cu un domeniu de competență al Uniunii nu constituie o legătură suficientă cu dreptului Uniunii. Pentru aplicabilitatea drepturilor fundamentale garantate de Uniune este necesară existența unei legături mai puternice, care „depășește proximitatea materiilor menționate” (paragraful 5 din concluzii).

Avocatul general reține în paragrafele 46 și 48 din aceleași concluzii că „jurisprudența a propus câteva elemente care pot fi utilizate pentru a „testa” legătura cu dreptul Uniunii. Unele dintre elementele elaborate de Curte pentru a verifica dacă o situație juridică intră în domeniul de aplicare al drepturilor fundamentale garantate de Uniune sunt: dacă reglementarea națională în cauză are drept scop punerea în aplicare a unei dispoziții a dreptului Uniunii, caracterul acestei reglementări și aspectul dacă aceasta urmărește alte obiective decât cele acoperite de dreptul Uniunii,,. De asemenea „este necesar un anumit *grad de specificitate*. Nu trebuie să existe în mod necesar o *legătură explicită* cu norma națională aflată în discuție. În plus, conținutul normei naționale aflate în discuție nu trebuie să fie stabilit în totalitate de dreptul Uniunii. Nu este obligatoriu ca dispozițiile naționale să „reflecte” dispozițiile din dreptul Uniunii pentru a intra sub incidența acestuia din urmă. Gradul de specificitate trebuie să depășească totuși simpla existență a unei legături cu un obiectiv al Uniunii sau cu un domeniu de competență al acesteia: el trebuie să atingă un anumit nivel de specificitate din punct de vedere normativ,,.

Avocatul general se referă în concluziile sale și la domeniul *drepturilor procedurale*, folosind argumente care își găsesc aplicabilitate și în cazul concret analizat. Astfel, în paragraful 51 se reține că „Dreptul Uniunii nu instituie sau stabilește întotdeauna anumite norme procedurale. Dimpotrivă, se concentrează pe latura materială a dreptului sau a obligației. *Totuși, drepturile procedurale sunt necesare pentru a asigura efectivitatea dreptului Uniunii,*”.

Aplicând toate aceste principii regăsite în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene la cazul concret analizat, instanța apreciază că, chiar dacă situația analizată vizează un aspect de ordin procedural, există o legătură suficient de puternică cu dreptul Uniunii Europene deoarece, pe de o parte, cele două principii a căror interpretare o solicităm sunt definite printr-o constantă și bogată jurisprudență a Curții de Justiție, fiind astfel integrate în ordinea juridică a Uniunii Europene. Pe de altă parte, instanța solicită interpretarea celor două principii, cel al securității raporturilor juridice, respectiv cel al efectivității, prin raportare directă la un litigiu derulat în domeniul protecției consumatorului, la rândul său consistent reglementat prin norme succesive ale Uniunii Europene care au fost preluate și în dreptul intern prin Legea nr. 193/2000 care a implementat directiva 93/13 CEE.

PENTRU ACESTE MOTIVE
ÎN NUMELE LEGII
DISPUNE

În temeiul dispozițiilor articolului 276 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, sesizează Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu următoarea întrebare preliminară:

În contextul supremației dreptului Uniunii, principiile securității raporturilor juridice și al efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun ca, într-un litigiu din domeniul protecției drepturilor consumatorilor, regulile procedurale să fie modificate ulterior sesizării instanței de către consumator, printr-o decizie obligatorie a Curții Constituționale, pusă în aplicare printr-o lege de modificare a Codului de procedură civilă, prin introducerea unei noi căi de atac care poate fi utilizată de către profesionist, cu consecința prelungirii duratei procesului și a creșterii costurilor pentru finalizarea acestuia?

Suspendă judecata recursului până la pronunțarea de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene a hotărârii preliminare.

Pronunțată în ședința publică din 03.04.2019.

PREȘEDINTE
(....)   (....)   (....)

JUDECĂTORI

GREFIER
(....)